

Robert Suski

(Uniwersytet w Białymstoku)

<https://orcid.org/0000-0001-5227-2743>

Wczesna kariera Aureliusza Wiktora i świadectwo Ammianusa Marcellinusa (Amm. 21.10.6)

*Early Career of Aurelius Victor and Testimony
of Ammianus Marcellinus (Amm. 21.10.6)*

STRESZCZENIE

O karierze Aureliusza Wiktora nie wiadomo zbyt dużo. Sam twierdził, że pochodził z ubogiej rodziny, a mimo to Julian mianował go namiestnikiem Panonii II. O tym ostatnim informuje nas Ammianus Marcellinus. Stąd zaproponowano hipotezę, że Aureliusz Wiktor, podobnie jak Eutropius, pracował w cesarskiej kancelarii, był notariuszem. W artykule zanalizowano sposób przedstawiania postaci przez Ammianusa Marcellinusa. Historyk ów prawie zawsze wspominając po raz pierwszy postaci, opisywał je sprawowanymi funkcjami. Tymczasem ze sposobu opisanego Aureliusza Wiktora jako autora historii nie wynika, aby pracował on w cesarskiej kancelarii. A przynajmniej Ammianus Marcellinus nie miał takiej wiedzy.

Słowa kluczowe: rzymska historiografia, brewiaria, późne cesarstwo rzymskie, Aureliusz Wiktor, Ammianus Marcellinus

Kariera Aureliusza Wiktora była jedną z bardziej spektakularnych, jakie miały miejsce w dziejach późnego antyku i, co trzeba podkreślić, nie była związana z armią. Sam Aureliusz Wiktor twierdził, że jego ojciec był niewykształconym mieszkańcem wsi¹. A jednak pomimo to ukoronowa-

¹ Aur. Vict. Caes. 20.5: „Quo bonis omnibus ac mihi fidendum magis, qui rure ortus tenui atque indocto patre in haec tempora vitam praestiti studiis tantis honestiorem”. Kiedy Ammianus Marcellinus charakteryzuje Aureliusza Wiktora nie podaje informacji o jego niskim urodzeniu. Nie należy jednak wyciągać z tego pochopnych wniosków, gdyż dosyć rzadko podaje on informacje o pochodzeniu z nizin społecznych, najczęściej zresztą dotyczy to osób, które nie są przez niego pozytywnie oceniane (tak: Diogenes – Amm. 29.1.44; Festus z Trydentu – Amm. 29.2.22). Jeszcze bardziej sporadycznie podaje takie informacje o oso-

niem jego kariery była sprawowana w latach 388–389 godność *praefectus urbi*². Nasza wiedza o jego wcześniejszej karierze nie jest zbyt duża³. Dość powszechnie uważa się za Haroldem W. Birdem, że po uzyskaniu wykształcenia Aureliusz Wiktor został cesarskim notariuszem (lub szerzej był związany z cesarską administracją)⁴. Przy czym H.W. Bird, wysuwając ową hipotezę, nie powoływał się na żadne konkretne źródło. Według niego oczywiste jest, że skoro Aureliusz Wiktor nie pochodził z elity i nie służył w wojsku, a mimo to zrobił błyskotliwą karierę, to musiał przed nominacją na namiestnika prowincji być zatrudniony w cesarskiej administracji⁵. Uznał on, że ponieważ brewiarzysta negatywnie wypowiadał się o *frumentarii* czy *agentes in rebus*, to nie mógł być związany z tymi stanowiskami⁶. Według badacza edukacja i pochodzenie Aureliusza Wiktora mogły wskazywać na piastowanie funkcji *notarii*. H.W. Bird przypomniał o kilku notariuszach, którzy awansowali do wysokich godności, mimo bardzo skromnego pochodzenia. Powoływał się na przykłady: Felixa *magister officiorum*, Domitianusa *magister sacrarum largitionum*, Taurusa konsula i *questora*, Dulciniusa prokonsula Azji⁷. Ich pochodzenie i wykształ-

bach, które ocenia neutralnie lub pozytywnie (tak Gratianus Funarius – Amm. 30.7.2). Mimo to trzeba pamiętać, że postrzeganie statusu finansowego jest rzeczą dość względną.

² CIL VI 1186. Zob.: A. Chastagnol, *Les Fastes de la Préfecture de Rome au Bas-Empire*, Paris 1962, s. 232–233; J. Matthews, *Western Aristocracies and Imperial Court A.D. 364–425*, Oxford 1975, s. 226–227; P. Nehring, *Brewiaria dziejów rzymskich*, Warszawa 2010, s. 24–25.

³ Nie wiemy nic o karierze Aureliusza Wiktora pomiędzy piastowaniem przez niego funkcji namiestnika Panonii Secunda a prefekta miasta. Tych 27 lat jest dla nas kompletną zagadką (J. Matthews, *Western Aristocracies*, s. 226–227). Tak jak niewiele wiemy o motywach, które spowodowały mianowanie Aureliusza Wiktora przez Juliana namiestnikiem, tak nie umiemy nic powiedzieć, dlaczego Teodozjusz I wyniósł go do godności prefekta (W. den Boer, *Some Minor Roman Historians*, Leiden 1972, s. 19).

⁴ H.W. Bird, *A Reconstruction of the Life and Career of S. Aurelius Victor*, „The Classical Journal” 1975, 70, s. 50–51; idem, *Sextus Aurelius Victor. A Historiographical Study*, Windsor 1984, s. 5. H.W. Bird nie tylko sugeruje, że Aureliusz Wiktor pełnił funkcję notariusza, ale wskazuje także na pozostawianie w służbie prefekta *praetorium Illyricum* w latach 357–360 Anatoliusa (idem, *Sextus Aurelius*, s. 8). A to dlatego, że Aureliusz Wiktor pozytywnie wypowiedział się w *De Caesaribus* o prefekcie jako o osobie dbającej o drogi i pocztę w Illirii (Aur. Vict. Caes. 13.6). Jednakże to ostatnie stwierdzenie opiera się na bardzo słabych podstawach. Nie tylko Aureliusz Wiktor chwalił Anatoliusa, pod jego wielkim wrażeniem był też Ammianus Marcellinus. On też wspomina o odciążeniu finansów mieszkańców Illirii przez prefekta, który wprowadził ulgi podatkowe (Amm. 19.11.2–3). Aureliusz Wiktor mógł wychwalać w *De Caesaribus* nie swojego szefa, ale po prostu wyrażał powszechną opinię na Bałkanach będącą efektem zarządzeń prefekta dotyczących finansowania poczty cesarskiej.

⁵ Idem, *Sextus Aurelius*, s. 7–8; idem, *Aurelius Victor: De Caesaribus. Translated with an Introduction and Commentary by H.W. Bird*, Liverpool 1994, s. VII–VIII.

⁶ Idem, *Sextus Aurelius*, s. 7.

⁷ *Ibidem*.

cenie w połączeniu z późniejszą karierą przypomina mniej więcej to, co wiemy o Aureliusz Wiktorze. Hipoteza H.W. Birda zbudowana jest więc na szukaniu analogii pomiędzy karierami urzędników cesarskich oraz brewiarzystów. Ponieważ praktycznie nic nie wiemy o tych ostatnich, to zostali oni potraktowani jak jedno środowisko społeczne. Szukano podobieństw między ich karierami. W niniejszym artykule chcę zwrócić uwagę na przesłanki, które świadczą przeciw tezie o piastowaniu przez Aureliusza Wiktora stanowiska notariusza.

Właściwie wszystko co wiemy o wczesnej karierze Aureliusza Wiktora to zaledwie jedno zdanie zawarte u Ammianusa Marcellinusa. Według niego Julian po zajęciu Naissus przywołał z Sirmium do siebie Aureliusza Wiktora⁸, po czym mianował go namiestnikiem Panonii Secunda i uhonorował brązowym posągami, ponieważ uważał go za męża wartego takiego honoru. Ów Aureliusz Wiktor miał później zostać prefektem. Ammianus Marcellinus określił go jako historyka, jednakże nie wspomniał, aby pełnił on funkcje publiczne⁹.

Analizując postać Aureliusza Wiktora, można przede wszystkim zwrócić uwagę na sposób przedstawienia go przez Ammianusa Marcellinusa. Omawiany bohater nazwany jest przez niego historykiem (a właściwie autorem historii)¹⁰. To niespotykane określenie w dziele tego autora, bowiem Aureliusz Wiktor jest jedyną postacią, która została tak nazwana w zachowanej do naszych czasów narracji Marcellinusa. Dotyczy to nie tylko współczesnych jemu, ale też dawnych autorów. Mianem historyka Ammianus Marcellinus nie określił Herodota¹¹, Salustiusza¹², Tukidydesa¹³. Poza Aureliuszem Wiktorem jako autora historii określił jedynie Polibiusza¹⁴. Nie jest to jednak aż tak szokujące, jak mogłoby się na początku wydawać. Ammianus

⁸ Datacja zajęcia Sirmium przez Juliana zob.: J. Szidat, *Zur Ankunft Iulians in Sirmium 361 N. Chr. auf seinem Zug gegen Constantius II*, „Historia” 1975, 24, s. 375–378.

⁹ Amm. 21.10.6 „Ubi Victorem apud Sirmium visum scriptorem historicum exinde venire praeceptum, Pannoniae secundae consularem praefecit et honoravit aenea statua, virum sobrietatis gratia aemulandum, multo post urbi praefectum”. Często sugeruje się, że wiedzę o postępach na Bałkanach Ammianus Marcellinus zawdzięczał właśnie Aureliuszowi Wiktorowi (J. Matthews, *The Roman Empire of Ammianus*, Ann Arbor 2007, s. 23–24). Hipoteza ta jest niemożliwa do sprawdzenia, bowiem, nie wiemy, czy obaj panowie osobiście się znali.

¹⁰ Fraza „scriptorem historicum” jest sporadycznie odnotowana w TLL (J. den Boeft, D. den Hengst, H.C. Teitler, *Philological and Historical Commentary on Ammianus Marcellinus XXI*, Groningen 1987, s. 138; J. Szidat, *Historischer Kommentar zu Ammianus Marcellinus Buch XX–XXI*, Stuttgart 1996, s. 105.

¹¹ Amm. 22.15.28.

¹² Amm. 15.12.6; 17.4.16.

¹³ Amm. 19.4.4; 28.6.75.

¹⁴ Amm. 24.2.16.

Marcellinus przedstawiał, czym zajmują się konkretne osoby najczęściej w przypadku opisywania osób żyjących w tym samym czasie co on. Kiedy opisywał ludzi żyjących pokolenia wcześniej, to w większości przypadków nie przybliżał czytelnikowi, kim oni byli. Po prostu wymieniał imiona bez podawania szczegółów, które mogłyby pomóc je zidentyfikować. Podsumowując, terminu *scriptorem historicum* Ammianus Marcellinus nie używał wobec Eutropiusa prokonsula Azji oraz Festusa z Trydentu, którzy często utożsamiani są z autorami breviariów.

O ile nazwanie kogoś historykiem jest w przekazie Ammianusa Marcellinusa czymś bardzo nietypowym, to w zachowanej części narracji wymienił on kilkunastu notariuszy. Tak oto dowiadujemy się, że Bassianus za pomocą magii próbował poznać płeć swojego przyszłego dziecka¹⁵. Cyrinus był sądzony po śmierci Konstancjusza II¹⁶. Decentius był trybunem i notariuszem mającym za zadanie przejąć część sił Juliana¹⁷. Discenes liczył pod Amidą poległych Persów¹⁸. Faustinus został stracony za zabicie oślicy w celach magicznych. Jego żarty przyczyniły się nie tylko do jego śmierci¹⁹. Felix został awansowany z funkcji notariusza na *magi-*

¹⁵ Amm. 29.2.5: „Tunc et Bassianus procerum genere natus, notarius militans inter primos, quasi praenoscerre altiora conatus, licet ipse de qualitate partus uxoris consuluisse firmaret, ambitioso necessitudinum studio, quibus tegebatur, morte ereptus, patrimonio opimo exutus est”.

¹⁶ Amm. 22.7.3: „Pari sorte Evagrius comes rei privatae et Saturninus ex cura palatii et Cyrinus ex notario portati sunt in exilium”.

¹⁷ Amm. 20.4.2: „Ob haec et similia percitus metuensque me auferentur in maius, stimulante, ut ferebatur, praefecto Florentio, Decentium tribunum et notarium misit auxiliares milites exinde protinus abstracturum Aerulos et Batavos cumque Petulantibus Celtas et lectos ex numeris aliis trecentenos, hac specie iussos adcelerare, ut adesse possint armis primo vere movendis in Parthos”.

¹⁸ Amm. 19.9.9: „vel certe per diversas fuderat pugnas, ut apud Nisibin aliquotiens evenit et Singaram, parique modo cum septuaginta tresque dies Amidam multitudine circumdississet armorum, triginta milia perdidit bellatorum, quae paulo postea per Discenen tribunum et notarium numerata sunt hac discretione facilius, quod nostrorum cadavera mox caesorum fatiscunt et diffiunt adeo, ut nullius mortui facies post quadriduum agnoscat, interfectorum vero Persarum inarescunt in modum stipitum corpora, ut nec liquentibus membris nec sanie perfusa madescant, quod vita parciore facit et ubi nascuntur exustae caloribus terrae”.

¹⁹ Amm. 30.5.11–12: „in quo oppido Faustinus, filius sororis Viventii praefecti praetorio, notarius militans, Probo spectante negotium, carnificis manu peremptus est post tormenta, vocatus in crimen, quod asinum occidisse dicebatur ad usum artium secretarum, ut adserebant quidam urgentes, ut autem aiebat ille, ad imbecillitatem firmandam fluentium capillorum. alio quoque in eum perniciose composito, quod petenti per iocum cuidam Nigrino, ut eum notarium faceret, exclamavit ille hominem ridens «fac me imperatorem, si id volueris impetrare». hocque ludibrio inique interpretato et Faustinus ipse et Nigrinus et alii sunt interfecti”.

*stra officiorum*²⁰. Zasięgą Filagriusa było pochwycenie rexa Alamanorum Vadomara²¹. Iovianus był *primicerius notariorum*, zasłynął podczas zdobywania Maozamalchii²², jednakże podczas panowania swojego imiennika został stracony, gdyż podejrzewano go o cesarskie aspiracje²³. Neoterius otrzymał od Walentyniana I rozkaz zabezpieczenia Afryki i w 390 r. został konsulem²⁴. Pentadius na rozkaz Konstancjusza II obok Eusebiusa i Mallobaudesa miał wypytać Gallusa o popełnione przez niego zbrodnie w Antiochii²⁵. Następnie razem z Serenianusem i Apodemiuszem nadzorował

²⁰ Amm. 20.9.5: „Utque id facile formido intentatorum efficeret, velut magnis viribus fretus in locum Florentii praefectum praetorio Nebridium tum quaestorem eiusdem Caesaris promoverat, et Felicem notarium officiorum magistrum et quosdam alios”.

²¹ Amm. 21.4.2–5: „Philagrius notarium, orientis postea comitem, ad eas miserat partes, cuius prudentiae fidebat olim sibi conperti, eique inter multa, quae pro captu instantium rerum erat acturus, signatam quoque chartulam tradidit, mandavitque, ne aperiret vel recitaret nisi Vadomario viso cis Rhenum. Perrexit Philagrius ut praeceptum est, eoque praesente et negotiis adstricto diversis transgressus Vadomarius flumen, ut nihil in profunda metuens pace, nihilque secus gestorum simulans scire, viso praeposito militum ibi degentium, pauca locutus ex more, ultro semet, ut suspicionis nihil relinqueret abiturus, ad convivium eius venire promisit, ad quod erat etiam Philagrius invitatus. Qui statim ingressus, rege conspecto imperatoris recordatus est verba, causatusque rem seriam et urgentem, ad diversorium rediit, scriptisque lectis doctus quid agi conveniret, confestim reversus discubuit inter ceteros. Finitisque epulis Vadomarium fortiter adprehensum rectori militum arte custodiendum apud signa conmisit, textu lecto iussorum, comitibus eius ad sua redire compulsis, super quibus nihil fuerat imperatum”.

²² Amm. 24.4.23: „quibus ita, ut convenerat, ordinatis et occupatis prohibitoribus patefactisque latebris evolat Exsuperius de Victorum numero miles, post quem Magnus tribunus et Iovianus notarius, quos audax multitudo secuta, his prius confossis, quos in aede, per quam in lucem prodierant, invenerunt, suspensis gradibus procedentes obtruncarunt vigiles omnes, ex usu moris gentici iustitiam felicitatemque regis sui canoris vocibus extollentes”.

²³ Amm. 25.8.18: „ibi tunc vespera tenebrante raptus a cena Iovianus primus inter notarios omnes, quem in obsidione civitatis Maiozamalchae per cuniculum docuimus evasisse cum aliis, ductusque ad devium locum et praeceps actus in puteum siccum obrutus est saxorum multitudine superiacta, hanc profecto ob causam quod Iuliano preempto ipse quoque nominatus a paucis ut imperio dignus nec post creatum Iovianum egit modeste, sed susurrans super negotio quaedam audiebatur, invitabatque ad convivia subinde militares”.

²⁴ Amm. 26.5.14: „et ad usque Remos progressus sollicitusque super Africa, ne repente perumperetur, Neoterium, postea consulem, tunc notarium, ad eandem tuendam ire disposuit, et Masaucionem domesticum protectorem ea consideratione, quod diu sub patre Cretione quondam comite educatus suspecta noverat loca, hisque scutarium adiunxit Gaudentium olim sibi cognitum et fidelem”.

²⁵ Amm. 14.11.21: „Et cum ibi servaretur artissime terrore propinquantis exitii iam praesepultus, occurrit Eusebius cubiculi tunc praepositus Pentadiusque notarius et Mallobaudes armaturarum tribunus iussu imperatoris compulsuri eum singillatim docere, quam ob causam quemque apud Antiochiam necatorum iusserat trucidari”.

egzekucję Gallusa²⁶. Po śmierci Konstancjusza II był on za to sądzony, ale ostatecznie go uniewinniono²⁷. Notariusz Procopius i trybun Memoridus zostali wysłani po śmierci Juliana do Galii w celu przekazania wiadomości o śmierci władcy i o wyborze Jowiana na tron²⁸. Następnie powrócili do cesarza, aby zdać relację ze swojej misji²⁹. Sofronios po uzurpacji Procopiusa pośpieszył do Walensa. W przyszłości piastował funkcję prefekta Konstantynopola³⁰. Wreszcie stanowisko notariusza objął także Theodorus, który stał się główną ofiarą wykrycia szukania za pomocą magii imienia następcy Walensa³¹. Ammianus Marcellinus opisywał Theodorusa jako pochodzącego ze znakomitej rodziny z Galii notariusza, który pośród nich zajmował drugą pozycję. Zdobył gruntowne wykształcenie, cechowały go umiarkowanie, roztropność, łaskawość oraz życzliwość. Na każdym stanowisku wyróżniał się spośród innych, a niebezpieczeństwo sprawiało, że wypowiadał się z rozmysłem³².

Jak widać wśród wymienionych notariuszy większość sprawowała tę funkcję w czasach, w których zostali wspomniani przez Ammianusa Marcellinusa. Nie jest to jednak regułą, o czym świadczy przypadek Cyrynusa.

²⁶ Amm. 14.11.23: „Et misso Sereniano, quem in crimen maiestatis vocatum praestigiis quibusdam absolutum esse supra monstravimus, Pentadio quin etiam notario et Apodemio agente in rebus, eum capitali supplicio destinavit, et ita conligatis manibus in modum noxii cuiusdam latronis cervice absca ereptaque vultus et capitis dignitate cadaver est relictum informe paulo ante urbibus et provinciis formidatum”.

²⁷ Amm. 22.3.5.

²⁸ Amm. 25.8.8: „hinc Procopius alter notarius et Memoridus militaris tribunus ad tractus Illyricos mittuntur et Galliarum, nuntiaturi Iuliani mortem et Iovianum post eius obitum ad culmen augustum evectum”.

²⁹ Amm. 25.10.6: „Deinde Tarso profectus extentis itineribus venit oppidum Cappadociae Tyana, ubi ei reversi Procopius notarius et Memoridus tribunus occurrunt, gestorumque aperiunt textum, hinc, ut ordo poscebat, exorsi, quod Lucillianus Mediolanum ingressus cum Seniacho et Valentiniano tribunis, quos duxerat secum, cognito quod Malarichus recusavit suscipere magisterium, effuso cursu petierat Remos”.

³⁰ Amm. 26.7.2: „Hos omnes Sophronias vivacissimo cursu praegressus, tunc notarius, praefectus postea Constantinopoleos, Valentem a Caesarea Cappadocum iam profecturum ut vaporatis aestibus Ciliciae iam lenitis ad Antiochiae percurreret sedes, textu narrato gestorum, spe dubia et in talibus percitum et stupentem, avertit Galatiam, res adhuc trepidas arrepturum”.

³¹ Amm. 29.1.29–33; Soc. Hist. Eccl. 6.35.3; Zos. Hist. 4.13.3–4; Zon. 13.16; Cedrenus, p. 548; Philostorg. 9.15.

³² Amm. 29.1.8: „atque cunctantibus, quisnam ea tempestate omnibus vigore animi antistaret, visus est aliis excellere Theodorus, secundum inter notarios adeptus iam gradum. et erat re vera ita ut opinati sunt. namque antiquitus claro genere in Galliis natus et liberaliter educatus a primis pueritiae rudimentis, modestia, prudentia, humanitate, gratia, litteris ornatissimus, semper officio loquax, quem retinebat, superior videbatur, altis humilibusque iuxta acceptus. solusque paene omnium erat, cuius linguam non infrenem sed dispicientem quae loqueretur, nullius clauderebat periculi metus”.

Czasami obok podawania informacji o pełnionej funkcji notariusza, historyk dodawał też dalsze szczegóły, które pozwalały na identyfikację danej postaci. Tak też jest w przypadku Faustinusa, o którym dowiadujemy się, że był on siostrzeńcem prefekta (*praetorio*) Viventiusa. Theodorosowi Ammianus Marcellinus poświęcił wiele życzliwej uwagi, wspominając nie tylko piastowane przez niego stanowiska, ale też opisując jego pochodzenie, wykształcenie czy cechy charakteru. W wielu wypadkach wymienienie pełnionej funkcji było istotne dla zrozumienia przebiegu wypadków, co jednakże nie było normą. W przypadku stracenia Faustinusa fakt sprawowania przez niego funkcji notariusza był bez znaczenia. Podobnie godność pełniona przez Discenesa nie wpłynęła na przekaz Ammianusa Marcellinusa, który podkreślał wielkość strat poniesionych przez Persów podczas zwycięskiej dla nich kampanii. W zdobyciu Maozamalchii sprawowanie przez Iovianusa funkcji notariusza nic nie wносиło do zrozumienia, jak Rzymianie szturmowali miasto. A zatem, jak widać, Ammianus Marcellinus wspomina o pełnieniu funkcji notariusza w poszczególnych przypadkach już po fakcie, a samo piastowanie urzędu nie było istotne dla jego narracji.

Warte podkreślenia jest, że charakterystycznym elementem narracji Ammianusa Marcellinusa jest przedstawianie czytelnikom postaci mu współczesnych. Przyczyna tego jest zapewne dosyć prozaiczna. Wiele osób posiadało takie same cognomeny. I tak w zachowanej do naszych czasów narracji Ammianusa Marcellinusa wymienionych jest trzech Anatoliusów³³, sześciu Eusebiosów³⁴, pięciu Florentiusów³⁵ czy pięciu Iulianusów³⁶. Posiadanie tego samego cognomenu czasami wpędzało niewinne osoby w kłopoty, co zostało odzwierciedlone w smutnym losie Eusebiosia Pittakasa z Emesy i Epigonesa, których oskarżono, po tym, jak cierpiący katusze Montius przed śmiercią wyjawiał imiona Eusebiosia i Epigonesa,

³³ Anatolius, który nie rozliczył się z pieniędzy i razem ze Spudasieussem uknuli spisek przeciw comesowi *rei privatae* Fortunatiusowi (Amm. 29.1.5), Anatolius prefekt Illyricum (Amm. 19.11.2; 21.6.5) i Anatolius *magister officiorum* (Amm. 20.9.8; 25.3.14; 25.3.21; 25.6.4).

³⁴ Eusebios biskup, wychowawca i daleki krewny Juliana (Amm. 22.9.4); Eusebios *praepositus sacri cubiculi* (Amm. 14.10.5; 14.11.2; 14.11.21; 15.3.2; 18.4.3; 20.2.3; 21.15.4; 22.3.12); Eusebios *tribunus fabricarum* (Amm. 14.7.18); Eusebios Pittakas (Amm. 14.7.18); Eusebios cos. 359 (Amm. 18.1.1; 21.6.4; 29.2.9); Eusebios Mattyocopos (Amm. 15.5.4; 15.5.13).

³⁵ Florentius *praefectus praetorio Galliae*, cos. 361 (Amm. 16.12.14; 17.3.2; 17.3.5; 18.2.4; 18.2.7; 20.4.2; 20.4.6; 20.4.9; 20.8.20; 20.9.4; 21.6.5; 21.9.4; 22.3.4; 22.3.6; 22.7.5); Florentius dowódca w Germanii (Amm. 29.4.7); Florentius *comes sacrorum largitionum* i *praefectus praetorio Galliae* (Amm. 27.7.6), Florentius syn Nigrinianusa (Amm. 15.5.12; 20.2.2; 23.3.6), Florentius, który wydał Procopiusa (Amm. 26.9.8–10).

³⁶ Wicarius Iulianus (Amm. 22.11.1); Iulianus trybun legionu (Amm. 25.6.3); *comes Iulianus avunculus* Juliana (Amm. 23.1.4–5); Didius Iulianus (Amm. 26.6.14) i cesarz Julian Apostata.

nie podając kogo dokładnie miał na myśli³⁷. Także sam Ammianus Marcellinus błędnie utożsamiał ze sobą dwóch Thalasiunów, ojca i syna³⁸; praktycznie każda postać określona jest przez autora sprawowaną funkcją w czasie opisywanych wydarzeń lub przed nimi, wykształceniem, wykonywanym zawodem lub pochodzeniem społecznym. Dla przykładu przeanalizujmy przedstawianie przez Ammianusa Marcellinusa postaci zamieszanych w sprawę Theodorusa. W tych kilku rozdziałach przewija się kilkadziesiąt nazwisk osób zamieszanych w sprawę, pochodzących z różnych środowisk społecznych.

Analiza danych zawartych w tabeli 1 prowadzi do wartych zainteresowania wniosków. A mianowicie Ammianus Marcellinus bardzo rzadko nie wspomina, kim jest nowo wprowadzona do narracji postać (Pergamius i Irenaeus). Prawie zawsze podaje podstawowe informacje o nowo wprowadzanych postaciach. Skrupulatnie odnotowuje sprawowane przez nie urzędy lub służbę na dworze cesarskim. Jedynie w nielicznych przypadkach (do których jeszcze wrócę) brak jest adnotacji o tym fakcie. Często obok wzmianki o stanowisku Ammianus Marcellinus wymienia także pochodzenie lub wykształcenie. W tej materii jest bardziej szczegółowy i dokładniejszy niż inni antyczni autorzy, których dzieła częściowo lub w całości zachowały się do naszych czasów. Za przykład może tu posłużyć przypadek Hilariusza, kiedy to Ammianus Marcellinus ukazuje go nie tylko jako specjalistę od wróżbiarstwa, ale nadmienia także, że służył w pałacu³⁹. Tymczasem Eunapios z Sardes opisuje Hilariusza jedynie jako męża słynnego z powodu swojego wykształcenia i tego, że był słynnym wróżbitą⁴⁰. Natomiast Zosimos określa go po prostu jako filozofa⁴¹. O ile Eunapios i korzystający z jego spuścizny Zosimos skupili się na podaniu wykształcenia Hilariusza, o tyle Ammianus Marcellinus nie zapomniał o sprawowanej przez niego funkcji publicznej. W podobny sposób został

³⁷ Opisując okrucieństwa i zbrodnie Galusa, wspominał misję *praefectus praetorio orientis* Domitianusa na dwór Gallusa, która zakończyła się aresztowaniem wysłannika (Amm. 14.7.9–11). Zaprotestował przeciw uwięzieniu Domitianusa *quaestor sacri palatinii* Montius (Amm. 14.7.12). Żołnierze wierni Gallusowi rozprawili się z Domitianusem i Montiussem (Amm. 14.13–17). Podczas katuszy Montius wymienił dwa imiona Epigonosa i Eusebiosza. W efekcie aresztowano filozofa Epigonosa i retora Eusebiosza Pittacosa (Amm. 14.7.18).

³⁸ Amm. 22.9.16.

³⁹ Część badaczy sugeruje, że Hilariusz pełnił cywilne, a nie wojskowe funkcje w pałacu. Zob.: J. den Boeft, J.W. Drijvers, D. den Hengst, H.C. Teitler, *Philological and Historical Commentary on Ammianus Marcellinus XXIX*, Leiden–Boston 2013, s. 16.

⁴⁰ Eun. Fr. 39 (Blockley) „Ἰλάριος, ὁ ἐκ Φρυγίας, ἐπὶ Ἰοβιανοῦ βασιλέως Ῥωμαίων. κατὰ παιδείαν μὲν ἦν ἀνήρ οὐ γνῶριμος, κοινωνεῖν δὲ αὐτῷ θεὸς ἐδόκει τῆς κοινωνίας τοῦ μέλλοντος, ὥστε ἦν μάντις ἄριστος”.

⁴¹ Zos. Hist. 4.15.1.

Tabela 1. Sposób opisu osób wymienionych podczas procesów o wróżenie imienia następcy Walensa

Imię	Miejsce	Sposób przedstawienia przez Ammianusa Marcellinusa
Procopius	29.1.5	<i>inquietus homo, turbarum cupiditati semper addictus</i>
Anatolius	29.1.5	<i>palatinus</i>
Spudatius	29.1.5	<i>palatinus</i>
Fortunatianus	29.1.5	<i>Comes (sacrarum largitionum)</i>
Palladius	29.1.5	<i>obscurissime natum ut veneficum</i>
Heliodorus	29.1.5	<i>fatorum per genituras interpretem, mathematicus</i>
Fidustius	29.1.6	<i>praesidialis</i>
Pergamius	29.1.6	–
Irenaeus	29.1.6	–
Hilarius	29.1.7	<i>vaticinandi peritis, quorum Hilarius militaverat in palatio</i>
Patricius	29.1.7	<i>vaticinandi peritis</i>
Theodorus	29.1.8	<i>secundum inter notarios adeptus iam gradum et erat re vera ita ut opinati sunt. namque antiquitus claro genere in Galliis natus et liberaliter educatus a primis pueritiae rudimentis, modestia, prudentia, humanitate, gratia, litteris ornatissimus</i>
Euserius	29.1.9	<i>didicisse, virum praestabili scientia litterarum abundeque honoratum: Asiam quippe paulo ante rexerat pro praefectis</i>
Modestus	29.1.10	<i>Praefectus praetorio</i>
Eutropius	29.1.36	<i>Asiam proconsulari</i>
Pasiphilus	29.1.36	<i>philosophus</i>
Simonides	29.1.37	<i>Philosophus [...] adolescens ille quidem, verum nostra memoria severissimus</i>
Maximus	29.1.42	<i>philosophus, vir ingenti nomine doctrinarum, cuius ex uberrimis sermonibus ad scientiam copiosus Iulianus exstitit imperator</i>
Diogenes	29.1.43	<i>Diogenes laqueis impiae falsitatis, vir nobili prosapia editus, ingenio facundia forensi suavitateque praestans, dudum Bithyniae rector</i>
Alipius	29.1.44	<i>ex vicario Britanniarum, placiditatis homo iucundae post otiosam et repositam vitam</i>
Hierocles	29.1.44	<i>Hierocle filio, adolescente indolis bonae</i>
Diogenes	29.1.44	<i>urgente</i>
Bassianus	29.2.5	<i>notarius militans inter primos</i>
Eusebius	29.2.9	<i>consulum Eusebium et Hypatium germanos fratres, Constanti principis quondam adfines</i>
Hypatius	29.2.9	<i>consulum Eusebium et Hypatium germanos fratres, Constanti principis quondam adfines</i>

też przedstawiony Euserius, który w *Res gestae* jest opisany jako osoba wykształcona oraz że był namiestnikiem Azji. Często identyfikuje się go ze znanym z Eunapiosa (za pośrednictwem Suda) Eueteriosem⁴². Z księgi Suda dowiadujemy się, że wyróżniał się on wykształceniem i charakterem⁴³, nie ma natomiast żadnej wzmianki na temat pełnionych przez niego stanowisk.

W kilku przypadkach Ammianus Marcellinus nie wspomniał o sprawowanych godnościach wymienionych przez siebie postaci. W pierwszych dwóch rozdziałach XXIX księgi byli to: truciiciel Palladius, astrolog Heliodorus, człowiek biedny Diogenes oraz trzech filozofów: Pasiphilus, Simonides i Maximus z Efezu. Pasiphilus jest znany jedynie z dzieła Ammianusa Marcellinusa⁴⁴, Simonidesa wspomniał też Zosimos, ale nie podał o nim żadnych innych informacji⁴⁵ oprócz tej, że był jednym z kilku filozofów obok Maximusa z Efezu, Hilarius z Frygi, Patriciusa z Lidii i Andronikosa z Karii, których Festus z Trydentu doprowadził do upadku⁴⁶. Więcej informacji Ammianus Marcellinus dostarcza jedynie o Maximusie z Efezu⁴⁷ – że pochodził z dobrej rodziny⁴⁸, był filozofem oraz nauczycielem Juliana w Efezie⁴⁹. W 362 r. przybył na dwór Juliana⁵⁰, gdzie odgrywał ogromną rolę⁵¹. Towarzyszył także cesarzowi podczas wyprawy perskiej⁵², a nawet był przy nim w ostatnich chwilach jego życia. Współ z cesarzem i filozofem Priscusem prowadził rozmowy o duszy⁵³. Jednakże pomimo wysokiej pozycji na dworze cesarskim nic nie wiemy

⁴² J. den Boeft, J.W. Drijvers, D. den Hengst, H.C. Teitler, *Philological and Historical Commentary on Ammianus Marcellinus XXIX*, s. 20.

⁴³ Eun. Fr. 39 (Blockley): „Εὐετήριος: οὗτος ἦν ἐπὶ Ἰοβιανοῦ βασιλείας: ὃς διὰ μὲν παιδείαν καὶ φύσεως ὑπερβολὴν οὐδέν τι τῶν ἀρχαίων ἀποδέων, διὰ δὲ μαλακίαν ψυχῆς καὶ ἀπλότητα πολλοὺς τῶν οὐκ αἰτίων ἐς κρίσιν κατέδησεν”.

⁴⁴ J. den Boeft, J.W. Drijvers, D. den Hengst, H.C. Teitler, *Philological and Historical Commentary on Ammianus Marcellinus XXIX*, s. 59.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 61; F. Paschoud, *Jovien ou Julien? À propos du Fragment 40 Müller de l'oeuvre historique d'Eunape*, w: *Eunape, Olympiodore, Zosime. Scripta minora*, red. F. Paschoud, Bari 2006, s. 423–428.

⁴⁶ Zos. Hist. 4.15.1.

⁴⁷ J. den Boeft, J.W. Drijvers, D. den Hengst, H.C. Teitler, *Philological and Historical Commentary on Ammianus Marcellinus XXIX*, s. 67–69. O procesie Maximusa z Efezu zob.: T. Zawadzki, *Les procès politiques de l'an 371/372 (Amm. Marc. XXIX 1,29–33; Eunapius, Vitae Soph. VII 6,3; D. 480)*, w: *Labor Omnibus Unus. Gerold Walser zum 70. Geburtstag dargebracht von Freunden, Kollegen und Schülern*, red. H.E. Herzig, R. Frei-Stolba, Stuttgart 1989, s. 274–287.

⁴⁸ Eun. V. Soph. 7.1.4.

⁴⁹ Eun. V. Soph. 7.1.5.

⁵⁰ Amm. 22.7.3.

⁵¹ Iul. Ep. 86; Lib. Or. 14.32.

⁵² Eun. V. Soph. 7.4.9; Lib. Or. 18.272; Soc. Hist. Eccl. 3.21.6.

⁵³ Amm. 25.3.22.

o pełnionych przez niego urządach. Wniosek, jaki się nasuwa dzięki tej analizie, jest dosyć prozaiczny – Ammianus Marcellinus odnotowuje pozycję w sferze publicznej danej osoby i podaje pełnione przez nią funkcje tylko w przypadku sprawowania takich godności.

Do podobnych wniosków możemy dojść, analizując całą zachowaną do naszych czasów narrację Ammianusa Marcellinusa. W tym miejscu wymienimy już jedynie tych, którzy według historyka nie sprawowali urzędów, a zostali przez niego przedstawieni jako intelektualiści. Albo nic o nich nie wiemy poza *Res gestae* (Demetrus⁵⁴, filozof Epigonus⁵⁵) lub nie wiemy, aby pełnili urzędy publiczne (tak filozof Ascepiades⁵⁶, Koiranos⁵⁷). Przypadek Andronicusa, który według Focjusza był dekurionem⁵⁸ nie zmienia wniosków, które wypływają z analizy sposobu przedstawiania postaci przez Ammianusa Marcellinusa. Jedynie sporadycznie spotykamy się u niego z podawaniem informacji o przynależności danej postaci do dekurionów, nie wydaje się zatem, aby przykładał on wagę do takich informacji. Przykładowo, nie wspominał, że dekurionem był Eubulos, któremu podczas zamieszek w Antiochii w 354 r.⁵⁹ spalono dom, choć dzięki Libaniosowi wiemy, że nim był⁶⁰. Reasumując, dla Ammianusa Marcellinusa w opisie postaci ważne było sprawowanie przez nie funkcji w administracji cesarskiej, natomiast przynależność do stanu dekurionów nie była dla niego istotna. Przy czym należy zwrócić uwagę na jeszcze jeden zasadniczy fakt. Ammianus Marcellinus, przedstawiając postaci, na pierwszym miejscu stawia piastowane przez nich urzędy, nie wspomina ich przymiotów intelektualnych. Za przykład może tu posłużyć osoba Eusebiosia z 359 r., którego opisuje jako konsula⁶¹, a nie retora⁶².

Analiza sposobu przedstawiania postaci przez Ammianusa Marcellinusa pokazuje, że jest mało prawdopodobne, aby Aureliusz Wiktor pełnił funkcję cesarskiego notariusza. Jeśli ktoś sprawował urząd w cesarskiej administracji, to Ammianus Marcellinus nie omieszkał o tym napisać. Na kartach jego dzieła wielokrotnie wymieniane jest piastowanie funkcji cesarskiego notariusza, niezależnie od tego, czy było to uzasadnione nar-

⁵⁴ Amm. 19.12.11.

⁵⁵ Amm. 14.7.8.

⁵⁶ Amm. 22.13.3.

⁵⁷ Amm. 29.2.25. Zob. Suda, phi. 279.

⁵⁸ Phot. Cod. 279.

⁵⁹ Amm. 14.7.6.

⁶⁰ Lib. Or. 31.47; Lib. Ep. 550.

⁶¹ Amm. 18.1.1.

⁶² Tak: Lib. Ep. 457, 459.

racją, czy nie. Fraza *scriptorem historicum* jest na tyle niezwykłym sposobem przedstawienia postaci, że zapewne Ammianus Marcellinus nie miał pomysłu na inny sposób zidentyfikowania brewiarzysty.

To zresztą łatwo tłumaczy kolejne problemy z rekonstrukcją biografii Aureliusza Wiktora. Po pierwsze brak dedykacji dla cesarza w *De Caesaribus* przestaje zaskakiwać. O ile Eutropius i Festus w pierwszych zdaniach swoich brewiariów wskazują, że ich prace powstały z woli Walensa, to Aureliusz Wiktor rozpoczyna swoją narrację od powstania cesarstwa, nie zwracając się do panującego. Gdyby to ostatnie brewiarium napisał cesarski notariusz, to niezamieszczenie dedykacji dla cesarza byłoby co najmniej dziwne. Natomiast w przypadku osoby prywatnej brak powołania się na aktualnego imperatora nie zaskakuje. Część badaczy dziwiła się też, że Julian mianował namiestnikiem oraz uhonorował posągiem człowieka, który był związany z administracją Konstancjusza II⁶³. Jak wiadomo Julian nakazał sędzić w trybunale w Chalcedonie nie tylko swoich wrogów, ale też lojalnych urzędników swojego kuzyna. Z dezaprobatą o tych procesach, w których sądzono surowiej, niż nakazywałyby dobro i sprawiedliwość, pisał Ammianus Marcellinus, którego jednakże trudno uznać za niechętnego Julianowi⁶⁴.

Nie wiemy, z jakich powodów Aureliusz Wiktor mieszkał w Sirmium w 361 r. Zapewne nie był w tym czasie związany z administracją cesarską. Budowanie analogii na podstawie życia Eutropiusa, który towarzyszył Julianowi podczas wyprawy na Persję, wydaje się więc zupełnie bezzasadne. Szukanie paraleli między biografiami brewiarzystów jest błędne. Nasza wiedza o nich jest nikła. Jak w takiej sytuacji wyjaśnić mianowanie Aureliusza Wiktora namiestnikiem przez Juliana⁶⁵? Ze źródeł wiemy, że obu łączyła wspólnota poglądów⁶⁶, a zatem Julian mógł być oczarowany wizją historii zawartą w *De Caesaribus*⁶⁷. Być może też Aureliusz Wiktor znajdował się wśród jego sojuszników⁶⁸. Jednakże należy zwrócić uwagę, że to nie jedyna taka nieoczywista nominacja ze strony Juliana. Podobnie na stanowisko namiestnika Galii Narbońskiej awansował on niejakiego Aprunculusa Gallusa, który był retorem, a do tego doświadczonym haruspikiem i wywróżył Ju-

⁶³ C.E.V. Nixon, *Aurelius Victor and Julian*, „Classical Philology” 1991, 86, s. 125.

⁶⁴ Amm. 22.3.2.

⁶⁵ Na początku XX w. sugerowano, że Julian zrewanżował się Aureliuszowi Wiktorowi za dedykowanie mu *De Caesaribus*. Nic jednak nie wskazuje, aby historyk dedykował swoje dzieło ówczesnemu cesarzowi (W. den Boer, *Some Minor*, s. 20).

⁶⁶ C.E.V. Nixon, *Aurelius Victor*, s. 119.

⁶⁷ H.W. Bird, *Julian and Aurelius Victor*, „Latomus” 1996, 55, s. 870–874. Najprawdopodobniej *De Caesaribus* ukazało się w 259–260 r. Niektórzy badacze twierdzili, że *De Caesaribus* ukazało się dopiero za panowania Juliana. Hipotezę tę należy jednak odrzucić. Por. C.E.V. Nixon, *Aurelius Victor*, s. 119–124.

⁶⁸ C.E.V. Nixon, *Aurelius Victor*, s. 125.

lianowi zwycięstwo oraz śmierć Konstancjusza II⁶⁹. Być może powody, dla których rozpoczęła się kariera Aureliusza Wiktora były podobne i oprócz względów intelektualnych liczyło się poparcie dla uzurpatora. Jak widać można formułować wiele hipotez w tym względzie, jednak żadna z nich nie jest możliwa do jednoznacznego potwierdzenia. Brak jednoznacznych źródeł po prostu uniemożliwia uzyskanie w tym zakresie pewności.

BIBLIOGRAFIA (REFERENCES)

Wykaz skrótów zastosowanych w tekście

- Amm. – Ammianus Marcellinus, *Rerum Gestarum*, wyd. V. Gardthausen, Stuttgart 1967 (Bibliotheca Tauberiana); J.C. Rolfe, London 1935–1940 (Loeb); J. Fontaine, Paris 1968–1999 (Les Belles Lettres).
- Aur. Vict. Caes – Aurelius Victor, *Liber de cesaribus*, wyd. F. Pichlmayer, popr. R. Gründer, Leipzig 1970 (Bibliotheca Teubneriana); P. Dufraigne, Paris 1975 (Les Belles Lettres).
- Cedrenus – *Georgii Cedreni Historiarum compendium*, wyd. I. Bekker, PG, Band 121–122, Paris 1884–1889.
- CIL – Corpus Inscriptionum Latinarum.
- Eun. – Eunapius, *Historiae*, K. Müller, *Fragmenta Historicum Graecum*, t. 4, Paris 1870.
- Eun. V. Soph. – Eunapius, *Vitae sophistarum*, wyd. R. Goulet, Paris 2014 (Les Belles Lettres); W.C. Wright, *Philostratus, Lives of the Sophists. Eunapius, Lives of the Philosophers and Sophists*, London 1921.
- Iul. Ep. – Iulianus, *Epistulae*, wyd. J. Bidez, G. Rochefort, Ch. Lacombrade, Julien: Œuvres complètes, Paris 1924–1964 (Les Belles Lettres).
- Lib. Ep. – Libanius, *Epistulae*, wyd. R. Foerster, Leipzig 1903–1927 (Bibliotheca Tauberiana); B. Cabouret, Paris 2000 (Les Belles Lettres).
- Lib. Or. – Libanius, *Orationes*, wyd. R. Foerster, Leipzig 1903–1927 (Bibliotheca Tauberiana).
- Philostorg – Philostorgius, *Historia Ecclesiastica*, wyd. J. Bidez, rev. F. Winkelmann, GCS, Berlin 1981.
- Phot. Cod. – Photius, *Bibliotheca*, wyd. Photius, *Bibliothèque*, t. 1–9, Paris 1959–1991 (Les Belles Lettres).
- Soc. Hist. Eccl. – Socrates Scholasticus, *Historia ecclesiastica*, wyd. G.C. Hansen, Sokrates: Kirchengeschichte, Berlin 1995; P. Périchon, P. Maraval, *Socrate de Constantinople, Histoire ecclésiastique*, Paris 2004–2007 (Sources chrétiennes).
- Suda – *Suidae Lexicon*, Teubner, Leipzig 1928–1938.
- TLL – Thesaurus Linguae Latinae.
- Zon. – *Ioannis Zonarae epitome historiarum*, wyd. L. Dindorf, Teubner, Leipzig 1868–1875.
- Zos. Hist. – Zosimos, *Historia Nova*, wyd. L. Mendelssohn, Leipzig 1867 (Bibliotheca Tauberiana); F. Paschoud, Paris 1971–1989 (Les Belles Lettres).

Opracowania

- Bird H.W., *A Reconstruction of the Life and Career of S. Aurelius Victor*, „The Classical Journal” 1975, 70.
- Bird H.W., *Aurelius Victor: De Caesaribus. Translated with an Introduction and Commentary by H.W. Bird*, Liverpool 1994.

⁶⁹ Amm. 22.1.2.

- Bird H.W., *Julian and Aurelius Victor*, „Latomus” 1996, 55.
- Bird H.W., *Sextus Aurelius Victor. A Historiographical Study*, Windsor 1984.
- Boeft J. den, Hengst D. den, Teitler H.C., *Philological and Historical Commentary on Ammianus Marcellinus XXI*, Groningen 1987.
- Boeft J. den, Drijvers J.W., Hengst D. den, Teitler H.C., *Philological and Historical Commentary on Ammianus Marcellinus XXIX*, Leiden–Boston 2013.
- Boer W. den, *Some Minor Roman Historians*, Leiden 1972.
- Chastagnol A., *Les Fastes de la Préfecture de Rome au Bas-Empire*, Paris 1962.
- Matthews J., *The Roman Empire of Ammianus*, Ann Arbor 2007.
- Matthews J., *Western Aristocracies and Imperial Court A.D. 364–425*, Oxford 1975.
- Nehring P., *Brewiaria dziejów rzymskich*, Warszawa 2010.
- Nixon C.E.V., *Aurelius Victor and Julian*, „Classical Philology” 1991, 86.
- Paschoud F., *Jovien ou Julien? À propos du Fragment 40 Müller de l'oeuvre historique d'Eunape*, w: *Eunape, Olympiodore, Zosime. Scripta minora*, red. F. Paschoud, Bari 2006.
- Szidat J., *Historischer Kommentar zu Ammianus Marcellinus Buch XX–XXI*, Stuttgart 1996.
- Szidat J., *Zur Ankunft Iulians in Sirmium 361 N. Chr. auf seinem Zug gegen Constantius II*, „Historia” 1975, 24.
- Zawadzki T., *Les procès politiques de l'an 371/372 (Amm. Marc. XXIX 1,29–33; Eunapius, Vitae Soph. VII 6,3; D. 480)*, w: *Labor Omnibus Unus. Gerold Walser zum 70. Geburtstag dargebracht von Freunden, Kollegen und Schülern*, red. H.E. Herzig, R. Frei-Stolba, Stuttgart 1989.

ABSTRACT

Our knowledge on Aurelius Victor's career is very limited. In the year 360, Julian appointed him as governor of Pannonia. According to H.W. Bird's hypothesis, Aurelius Victor may have been employed in the imperial administration some time earlier and served as a notary. Although it has no verifiable foundation in ancient sources, this hypothesis has been widely accepted. I would like to call attention to the clues that could serve as arguments against the hypothetical notarial office held by Aurelius Victor. The present text is based on an analysis of how Ammianus Marcellinus portrays his characters. The analysis has demonstrated that Aurelius Victor was not very likely to have served as an imperial notary. If someone was employed in the echelons of the imperial administration, Ammianus Marcellinus would reference that fact. Holding the office of imperial notary is something that is mentioned in his work on many occasions, regardless of whether it was justified by the narrative's demands or not. The phrase *scriptorem historicum* is such an unusual manner of describing a person that, as could be concluded, it is quite likely that Ammianus Marcellinus had no other idea how to define Aurelius Victor, and therefore I reject H.W. Bird's hypothesis.

Key words: Roman historiography, breviarium, late Roman Empire, Aurelius Victor, Ammianus Marcellinus

NOTA O AUTORZE

Robert Suski (ur. w 1973 r.) – doktor habilitowany, historyk starożytności, zatrudniony w Instytucie Historii i Nauk Politycznych Uniwersytetu w Białymstoku, autor publikacji: *Konsolidacja Cesarstwa Rzymskiego za panowania Aureliana 270–275* (Kraków 2008); *Jowisz, Jahwe i Jezus: religie w „Historia Augusta”* (Warszawa 2014); *Galeriusz. Cesarz, wódz i prześladowca* (Kraków 2016). E-mail: robert_suski@o2.pl